

PROBLEMY ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ I DYSCYPLINARNEJ BIEGŁEGO

Prorektor prof. dr hab. Marek Bojarski

Uniwersytet Wrocławski
Pl. Uniwersytecki 1
50-137 Wrocław
Tel. (48 71) 340 22 64
Fax: (48 71) 343 68 48
E-mail: progene@adm.uni.wroc.pl

Pateikta 2000 m. rugsėjo 6 d.

Parengta spausdinti 2000 m. lapkričio 3 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto mokslo prorektorius doc. dr. E. Kurapka ir šio Universiteto Teisės fakulteto Kriminalistikos katedros vedėjas doc. dr. H. Malevski

Streszczenie

W artykule są przedstawione podstawowe problemy odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej biegłego. Autor analizuje sposoby powołania biegłego i w zależności od tego, formy jego odpowiedzialności za naruszenie prawa.

Rola biegłego w praktyce wymiaru sprawiedliwości wzrasta wraz z rozwojem wielu dziedzin życia, których rzetelna ocena może być dokonana tylko przez wybitnych specjalistów. Wymiar sprawiedliwości, zarówno w procesie cywilnym jak i karnym coraz częściej musi korzystać z pomocy biegłych, bowiem sąd stykając się z różnorodnością problemów będących przedmiotem procesu, coraz częściej potrzebuje pomocy w wyjaśnieniu kwestii, które z natury rzeczy nie leżą w zakresie wykształcenia prawniczego*.

Tej pomocy udziela sądowi biegły, którego zadaniem jest przekazanie wiadomości fachowych bądź wniosków dotyczących konkretnej sprawy w celu umożliwienia sądowi rozstrzygnięcia sprawy.

W literaturze podkreśla się, że materiałem dowodowym, który biegły dostarcza sądowi

* O skali potrzeb w zakresie pomocy jakiej wymiarowi sprawiedliwości udzielają biegli sądowi świadczy ich liczba jak i specjalność jaką reprezentują. Tak np. w Sądzie Okręgowym we Wrocławiu na lata 1998-2002 biegli reprezentują takie dziedziny jak: balistyka i broń, bezpieczeństwo i higiena pracy, biologia, budownictwo, chemia, elektrotechnika, filatelistyka, numizmatyka, medalierstwo, fonoskopia i okulistyka przemysłowa, gazownictwo, geologia, hodowla zwierząt – zootechnika, informatyka, instalacje sanitarne, instrumenty klawiszowe, kamieniarstwo, kolejnictwo, kominiarstwo, konserwacje dzieł sztuki, konstrukcja i budowa maszyn przemysłu wydobywczego, kryminalistyczne badanie śladów lokomocji (traseologia) i odcisków różnych narzędzi na twardym podłożu (mechanoskopia), kryminalistyczne badanie układu linii papilarnych (daktyloskopia), kryminalistyka (fotografia i techniki video), kryminalistyczne badanie pisma (grafologia), dokumentów (grafoskopia), księgowość, leśnictwo, maszynoznawstwo, materiałoznawstwo, materiały budowlane, medycyna, medycyna weterynaryjna w tym myślistwo, melioracje wodne, metrologia przemysłowa, normalizacja, zabezpieczenie jakości wyrobów i usług, obuwnictwo, ochrona naturalnego środowiska, ochrona przeciwpożarowa, prace podwodne, przemysł spożywczy, psychologia, rolnictwo, spawalnictwo, technika samochodowa, technologia drewna – stolarstwo, telekomunikacja, towaroznawstwo, ubezpieczenia społeczne, uprawa i eksploatacja wikliny przemysłowej, urządzenia gospodarstwa domowego, włókiennictwo, wynalazczość, ochrona własności przemysłowej i intelektualnej, złotnictwo, wycena biżuterii. Liczba specjalistów z w/w zakresu wynosi 450 osób w tym najliczniejszą grupą specjalistów są specjaliści z zakresu medycyny – 133 osoby. Powyższe dane nie dotyczą tłumaczy przysięgłych.

jest opinia zawierająca wyjaśnienie przyczyn i skutków określonych zdarzeń w świetle aktualnego stanu wiedzy w danej gałęzi nauki, techniki itp., bądź doświadczenia w danej dziedzinie działalności [1, s. 57]. Powyższa opinia powinna zawierać uzasadnienie, w tej postaci podlega ona ocenie sądu, który może dodatkowo żądać złożenia przez biegłego ustnych wyjaśnień. Sąd nie jest związany opinią biegłego. Może on zatem żądać dodatkowych opinii od tych samych lub też od innych biegłych.

Sąd chcąc otrzymać wyjaśnienie w określonych kwestiach wyznacza w tym celu osobę posiadającą specjalistyczne wiadomości do przedłożenia opinii, która stanowić będzie dowód w postępowaniu. W tym celu sąd określa zakres zalecanej opinii.

Wyznaczenie specjalisty z danej dziedziny następuje bądź spośród osób będących stałymi biegłymi sądowymi wpisanymi na listę biegłych sądowych, bądź spośród osób spoza tej listy, posiadających odpowiednią wiedzę.

Jeśli chodzi o pierwszą kategorię specjalistów tj. tych, którzy są na liście biegłych sądowych to wyjaśnić należy, że kwestię ich powołania reguluje rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 8 czerwca 1987 r. w sprawie biegłych sądowych i tłumaczy przysięgłych (Dz. U. Nr 18, póź. 112).

W myśl tego rozporządzenia biegłych ustanawia przy sądzie okręgowym prezes tego sądu na okres 5 lat.

Naruszenie prawa przez biegłego wpisanego na listę biegłych sądowych może skutkować bądź jego odpowiedzialność dyscyplinarną bądź karną. Jeśli chodzi natomiast o biegłego powołanego ad hoc do konkretnej sprawy – jego naruszenie prawa stanowić może tylko o odpowiedzialności karnej.

Jeśli chodzi o odpowiedzialność dyscyplinarną to zwraca się uwagę, że prawo dyscyplinarne, uregulowane w różnych ustawach wielu grup zawodowych, można zaliczyć do szeroko rozumianego prawa karnego materialnego, gdyż zmierza ono do tego samego celu, jakim jest wyeliminowanie czynów niepożądanych za pomocą właściwych mu środków, które zaliczamy do kar.

Przewinienia dyscyplinarne mogą być popełnione w związku ze stosunkiem prawnym w jakim pozostaje sprawca przewinienia dyscyplinarnego. Najczęściej dotyczy to naruszenia godności lub obowiązków, jakie wynikają ze stosunku prawnego dotyczącego zainteresowanego a środki jakie to prawo przewiduje względem sprawców przewinień dyscyplinarnych, nazywanych karami dyscyplinarnymi. Z reguły najsurowszym środkiem postępowania dyscyplinarnego jest wykluczenie sprawcy z określonej społeczności, a więc wydalenie np. ze służby, pozbawienie prawa wykonywania określonego zawodu, rozwiązanie umowy o pracę itp.

Jeśli chodzi o biegłych, to o tej formie odpowiedzialności możemy mówić jedynie w odniesieniu do stałych biegłych sądowych wpisanych na listę biegłych sądowych. Nie jest to jednak klasyczna odpowiedzialność dyscyplinarna gdyż o przewinieniu biegłego nie rozstrzyga komisja dyscyplinarna, lecz tylko prezes sądu okręgowego. W myśl bowiem cyt. wyżej rozporządzenia prezes sądu okręgowego może zwolnić z funkcji biegłego z ważnych powodów, a w szczególności jeżeli nienależycie wykonuje on swoje czynności. W takim przypadku w myśl § 6 ust. 3 rozporządzenia prezes obowiązany jest wysłuchać biegłego, chyba że jest to niemożliwe. O zwolnieniu z funkcji biegłego sądowego prezes zawiadamia zakład pracy w którym zatrudniony jest biegły.

Surowsza odpowiedzialność spotyka biegłego za popełnienie przestępstwa. Najczęściej w grę wchodzi tu mogą przestępstwa, które godzą w wiarygodność dokumentów. Przede wszystkim chodzi tu o przestępstwo tzw. fałszu intelektualnego określonego w art. 271 k.k. Zachowanie się sprawcy tego przestępstwa polega na poświadczeniu nieprawdy w autentycznym dokumencie, który sporządzony jest przez sprawcę czynu, a więc przez osobę upoważnioną do jego wystawienia. Nieprawdą jest tylko treść tego dokumentu. Zachowanie się sprawcy tego przestępstwa nazywamy fałszem intelektualnym w odróżnieniu od fałszu materialnego, który jest istotą przestępstwa opisanego w art. 270 k.k.

Przepis art. 271 k.k. wymaga by nieprawda w dokumencie dotyczyła tylko okoliczności

mającej znaczenie prawne. Takie znaczenia ma opinia sporządzona przez biegłego, która jest sporządzona na zlecenie sądu lub organu prowadzącego postępowanie przygotowawcze w sprawach karnych, z wyjątkiem wypadków określonych w przepisach regulujących postępowanie przed tymi organami.

Z przestępstwem z art. 271 k.k. mamy do czynienia gdy takie poświadczenie nieprawdy dotyczy okoliczności istotnej, którą dokument stwierdza, a nie okoliczności ubocznej, nie mającej znaczenia prawnego. Opinia biegłego z reguły dotyczy okoliczności mającej znaczenie prawne, a więc stwierdzenie w tym zakresie nieprawdy, stanowi o istocie przestępstwa. W literaturze podkreśla się, że poświadczenie nieprawdy może polegać nie tylko na stwierdzeniu okoliczności nie istniejącej lub zaprzeczeniu istniejącej, lecz również na zatajeniu tego, co zdarzyło się naprawdę i co należało stwierdzić [2, s. 451].

Ustawodawca, obok podstawowego typu przestępstwa przewiduje również tzw. wypadek mniejszej wagi zagrożony znacznie łagodniejszą sankcją. Tak jak w odniesieniu do podstawowego typu przestępstwa przewidziano karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5, tak przy wypadku mniejszej wagi zagrożeniem jest grzywna albo kara ograniczenia wolności.

Jeśli chodzi o kwalifikowany typ tego przestępstwa, kodeks uzależnia go od zrealizowania znamienia osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej. W takim przypadku zagrożenie za ten czyn jest znacznie surowsze. Grozi za to bowiem kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Przestępstwo fałszu intelektualnego popełnione może być, zgodnie z regułą wyrażoną w art. 8 k.k., tylko umyślnie, a więc nie stanowi przestępstwa zachowanie biegłego, który przez pomyłkę nie podaje pewnych istotnych faktów, nawet wtedy gdy zarzucić mu można działanie lekkomyślne lub niedbałe [3, s. 295].

Przestępstwo z art. 271 k.k. jest przestępstwem indywidualnym, które może być popełnione tylko przez osobę upoważnioną do wystawienia dokumentu, a taką osobą jest biegły sądowy.

Na zakończenie stwierdzić należy, iż pomimo możliwości formułowania wobec biegłych sądowych bądź odpowiedzialności dyscyplinarnej bądź karnej to należy ona do rzadkości. Osobiście nie jest mi znany ani jeden wypadek, takiego zawodowego postępowania biegłego, który zakończony zostałby prawomocnym orzeczeniem skazującym. Fakt ten niewątpliwie wskazuje, iż dobór osób wpisanych na listę biegłych sądowych jest prawidłowy, a wykonujący funkcję biegłego należą do grona osób bardzo odpowiedzialnych.

Wnioski

Naruszenie prawa przez biegłego wpisanego na listę biegłych sądowych może skutkować bądź jego odpowiedzialność dyscyplinarną bądź karną. Jeśli chodzi natomiast o biegłego powołanego *ad hoc* do konkretnej sprawy – jego naruszenie prawa stanowić może tylko o odpowiedzialności karnej.

□□□

LITERATURA

1. **Batorski D.**, w pracy zbiorowej (red.) Kalina-Prasznic U. Encyklopedia prawa. – Warszawa, 1999.
2. Por. **Bafia J., Mioduski K., Siewierski M.** Kodeks karny. Komentarz. – Warszawa, 1987.
3. Tak **Gardocki L.** Prawo karne. – Warszawa, 1998.

Baudžiamosios ir administracinės eksperto atsakomybės problemos

Prof. habil. dr. M. Bojarski

Vroclavo universitetas, Lenkija

SANTRAUKA

Eksperto vaidmuo įgyvendinant teisingumą nuolat didėja. Realizuojant teisingumo principus baudžiamajame ir civiliniame procesuose, vis dažniau reikia naudotis žinovų pagalba norint atsakyti į įvairiausių klausimus, kai nebūtinai reikalingos teisinės žinios. Todėl teismas savo nutartimi skiria ekspertą ir paveda jam atsakyti į tam tikrus specialius klausimus. Bet eksperto išvada nėra privaloma teismui, kuris gali kviešti ekspertą apklausti, paskirti ekspertizę kitiems žinovams.

Ekspertą teismas pasirenka arba iš teismo ekspertų sąrašo, arba iš kitų specialistų, turinčių atitinkamų žinių.

Jeigu į teismo ekspertų sąrašą įrašytas teismo ekspertas pažeidžia teisės normas, jis gali būti patrauktas baudžiamojon arba administracinėn atsakomybėn. Ekspertas, pakviestas ai hoc, gali atsakyti tik pagal baudžiamuosius įstatymus.

Administraciniai pažeidimai dažniausiai susiję su teisiniais santykiais ir siejasi su eksperto vykdomomis pareigomis. Griežčiausios bausmės už tokius nusižengimus – pašalinimas iš tarnybos, draudimas dirbti tam tikrą darbą, darbo sutarties nutraukimas, pašalinimas iš tam tikros profesinės ar kitokios organizacijos.

Bet tai nėra klasikinė administracinė atsakomybė, nes, kokia pažeidimo esmė, sprendžia ne administracinė komisija, o tik apygardos teismo pirmininkas.

Baudžiamoji atsakomybė galima už sąmoningą dokumentų klastojimą. Čia pirmiausia omenyje turima intelektinės dokumentų klastotės, kurios yra numatytos Lenkijos baudžiamojo kodekso 271 straipsnyje.

Straipsnyje nagrinėjami intelektinio ir materialaus dokumentų klastojimo bei kai kurie šios nusikaltimo sudėties aspektai ir jų ryšys su eksperto išvada. Pabrėžiama, kad intelektinis klastojimas įmanomas tik tyčia ir šis nusikaltimas yra laikomas individualiu nusikaltimu.

Autorius pabrėžia, kad nors įstatymai numato gana griežtas sankcijas už teisės pažeidimus eksperto veikloje, šie įstatymai taikomi labai retai. Autoriui nėra žinomas nė vienas atvejis, kad už savo profesinę veiklą būtų nubaustas ekspertas. Šis faktas rodo, kad specialistų atranka ir jų įrašymas į teismo ekspertų sąrašą yra atliekama tinkamai ir sumaniai, o asmenys, atliekantys teismo ekspertų funkcijas, priklauso labai atsakingų žmonių grupei.

Criminal and professional Liability of Expert Witnesses

Prof. habil. dr. M. Bojarski

Wrocław University, Poland

SUMMARY

The role of expert witnesses in the administration of justice is getting more and more important because of the development of many branches of life. Nowadays the administration of justice is forced to call in expert witnesses much more often than it was in the past. It is due to many unusual problems and issues which may be the subject matter of trials. An expert witness, who is a specialist, gives his/her opinion on technical matters of a subject and objective point of view. It enables to reach a decision.

Among expert witnesses there are those who are permanent experts appointed by the court, and they are listed; and those who are not permanent, so, not listed. If a listed expert violates the law, he/she is professionally and criminally liable. His/her professional liability means that this person may be deprived of the right to exercise his function or job. If a listed expert commits crime (usually „mental forgery“), the punishment is fine or from 3 months to 5 years imprisonment.

